

University
of Wrocław

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2009, 1(1), p. 175–190

PAGRINDINĖS TARPTAUTINĖS JUNGGINĖS VEIKLOS FORMOS

Laimonas Marcinkevičius

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto

Tarptautinės teisės katedra

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius

Telefonas (+370 5) 271 4512

Elektroninis paštas tek@mruni.eu

Pateikta 2008 m. rugsėjo 15 d., parengta spausdinti 2009 m. kovo 25 d

Anotacija. Šiame straipsnyje aptariamos tarptautinės jungtinės veiklos rūšys, plačiau analizuojamos dvi pasaulyje labiausiai paplitusios tarptautinės jungtinės veiklos formos. Straipsnį sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje apžvelgiama tarptautinės jungtinės veiklos formų įvairovė skirtingose pasaulio šalyse. Antroje dalyje analizuojama jungtinė veikla, neturinti išorinės struktūros – sutartinė jungtinė veikla ir pagrindinės jungtinės veiklos sutarties nuostatos. Trečioje dalyje tiriama sudėtingiausia tarptautinės jungtinės veiklos forma – bendra įmonė, aptariami su ja susiję pagrindiniai teisės aspektai, jos teisinis įforminimas ir taikytinos teisės ypatumai.

Reikšminiai žodžiai: tarptautinė teisė, jungtinė veikla, bendra įmonė, partnerystė, užsienio investicijos, taikytina teisė, akcinė bendrovė, jungtinės veiklos sutartis.

Įvadas

Būdama sudėtingas socialinis santykis, jungtinė veikla apima daugelį ne vien teisės, bet ir ekonomikos, finansų, vadybos bei kitų aspektų. Daugumoje šalių nėra atskiro

teisės akto, reguliuojančio jungtinę veiklą; nei teisės aktuose, nei mokslinėje tiriamojoje literatūroje nėra vieno visa apibrėžiančio ne tik tarptautinės jungtinės veiklos, bet ir apskritai jungtinės veiklos apibrėžimo.

Lietuvoje jungtinės veiklos sampratą ir formas tyrinėjo L. Butkevičius. Jo tyrinėjimo kryptis – konkurencijos teisė, tuo tarpu, be šio straipsnio autoriaus, jungtinė veikla ir jos formos Lietuvoje dar nenagrinėtos nei civilinės teisės, nei su ja glaudžiai susijusios tarptautinės privatinės teisės kontekste. Užsienio literatūroje tarptautinės jungtinės veiklos formas ir su ja susijusius taikytinos teisės aspektus daugiausia analizuoja Vokietijos bei Šveicarijos teisininkai: A. Guttermanas, J. S. R. Göthel, L. Huberas, A. Herrmannas.

Jau ankstesniuose autoriaus tyrimuose, susijusiuose su tarptautinės jungtinės veiklos samprata tarptautinėje privatinėje teisėje, buvo pabrėžta jungtinės veiklos formos reikšmė taikytinai teisei. Pradėti tyrimai autorių skatina dar labiau pagrįsti jungtinės veiklos formos svarbą, ieškoti atsakymų į klausimus, pavyzdžiui, ar visos literatūroje skiriamos jungtinės veiklos rūšys iš tiesų gali būti laikomos jungtinės veiklos rūšimis, kaip nuo jungtinės veiklos formos priklauso taikytina teisė ir kt.

Išsamiau tyrinėti tarptautinę jungtinę veiklą skatina ir tai, jog pastaruoju metu esame unikalios bendros įmonės forma pasireiškiančios tarptautinės jungtinės veiklos – naujos atominės elektrinės, kurios kapitale dalyvauja Lietuvos ir užsienio investuotojai, ir su kuria susiję Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo ir valstybės svarbiausi interesai, projekto kūrimo bei plėtros liudytojai. Akivaizdžiai pastebimas ir padidėjęs su jungtine veikla susijusių Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijų priimtų nutarčių skaičius.

Straipsnyje nebus aptartos jungtinės veiklos rūšys ir formos, nurodomos skirstant jungtinę veiklą pagal tikslus, funkcijas, kontroliuojamą vieneta ar kitus kriterijus, hibridinės (pvz., LLC, LLP) ir kitos (pvz., EEIG) bei konkurencijos teisės skiriamos jungtinės veiklos rūšys. Autorius analizuoja pagrindines skirtingose pasaulio šalyse egzistuojančias tarptautines jungtinės veiklos formas, jų panašumus ir skirtumus bei reikšmę tarptautinės privatinės teisės kontekste. Be to, tiriamos tik vienos valstybės ribas peržengiančios, t. y. turinčios tarptautinį (užsienio) elementą, ir galimos laikyti viena iš užsienio investicijų formų, jungtinės veiklos. Tik sienas peržengiantys tarpusavio santykiai dažniausiai yra susiję su mažiausiai dviejų valstybių teisine sistema, taigi ir su taikytinos teisės aspektais.

Tyrimo objektas – teisinė, ekonominė ir vadybos literatūra, teisės aktai, teismų praktika. Rašant straipsnį taikyti loginis-analitinis, istorinis, sisteminės analizės, lyginamasis ir kiti metodai.

1. Tarptautinės jungtinės veiklos rūšių ir formų apžvalga

Literatūroje pateikiama ne tik pačių įvairiausių jungtinės veiklos apibrėžimų, bet ir kriterijų, kuriais remiantis jungtinė veikla gali būti skirstoma. Šiame darbe analizuojama *tarptautinė* jungtinė veikla, kuri, jeigu jungtinę veiklą skirstytume pagal subjektų nuo-

latinę buveinę (rezidavimą) arba jungtinės veiklos objektą, pati būtų jungtinės veiklos porūšis. Remiantis šiuo kriterijumi jungtinė veikla galėtų būti skirstoma į vidaus jungtinę veiklą (be užsienio elemento) ir tarptautinę jungtinę veiklą (su užsienio elementu). Visi kiti jungtinės veiklos skirstymo kriterijai gali būti taikomi ir tarptautinei jungtinei veiklai.

Manytina, kad, kaip ir investicijos apskritai, jungtinė veikla dar gali būti skirstoma pagal jungtinės veiklos dalyvių (investuotojų) statusą (jungtinė veikla su valstybe, jungtinė veikla tarp privačių asmenų, jungtinė veikla su užsienio valstybių vyriausybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis), investavimo objektą ir kt. Visos šios rūšys turi savų ypatumų ir galėtų būti analizuojamos įvairiais teisės aspektais.

Tarptautinės jungtinės veiklos forma yra bene daugiausia ginčų keliantis jungtinės veiklos požymis¹. Tačiau manytina, kad būtent jungtinės veiklos objektyvi išraiška (išorinė struktūra, organizacija) turi didžiausią reikšmę tarptautinės privatinės teisės prasme, kadangi su ja yra siejami taikytinos teisės aspektai. Šio požymio svarbą pabrėžia ir konkurencijos teisės specialistai, pripažindami, kad būtent jungtinės veiklos forma „parodo atitinkamą jungtinės veiklos dalyvių ekonominės integracijos laipsnį, o ekonominė integracija yra pagrindinis jungtinę veiklą apibūdinantis požymis“².

Jungtinė veikla objektyviai gali pasireikšti bendrai steigiamu ir/ar valdomu juridiniu asmeniu arba vien tarp jos dalyvių pasirašyta jungtinės veiklos sutartimi. Šis jungtinės veiklos skirstymas atitinka anksčiau autoriaus aptartą tarptautinę jungtinę veiklą siaurąja ir plačiąja prasme. Pagal tai galima skirti dvi pagrindines jungtinės veiklos rūšis (formas): bendrą įmonę ir sutartinę jungtinę veiklą. Hewittas (Didžioji Britanija) jas dar vadina nuosavybės jungtinėmis veiklomis ir ne nuosavybės susivienijimais³. Nuosavybės jungtinės veiklos pasižymi tuo, kad kiekviena iš šalių įneša kapitalą į bendrai nuosavybės teise turimą verslą, vykdomą išskirtinai kaip atskiras, tam tikro nepriklausomo valdymo laipsnio verslas, kuriame šalys tiesiogiai ar netiesiogiai dalijasi pelną ar nuostolius. Tuo tarpu ne nuosavybės susivienijimai tiesiogiai nesidalija pelno ar nuosavybės ir nėra laikomi atskiru vienetu. Sutartinėje jungtinėje veikloje šalys (įskaitant užsienio partnerį) dėl to, kad patys pasirinko sutartinę jungtinę veiklą arba tai padarė vykdydamos vietos įstatymų reikalavimus, neturi dalies nuosavybės teise, tik tai yra įsipareigojusios ilgalaikėje perspektyvoje teikti tam tikras paslaugas ar atlikti operacijas ir (arba) prisidėti turto naudojimui⁴.

Toks jungtinės veiklos skirstymas pagal jos objektyvią išraišką, t. y. išorinės struktūros (organizacijos) buvimą, dominuoja daugelio Europos šalių teisinėje literatūroje. Ispanijoje skiriamos dvi pagrindinės jungtinės veiklos rūšys: sutartinė jungtinė veikla ir įregistruota jungtinė veikla⁵. Tam tikra prasme analogiška padėtis numatyta ir Šveicari-

1 Butkevičius, L. Jungtinės veiklos samprata konkurencijos teisėje. *Teisė*. 2007, 65:29.

2 *Ibid.*, p. 29.

3 Hewitt, I. *Joint Ventures*. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005, p. 10.

4 Goldsweig, D. N., Cummings, R. H. *International Joint Ventures: A Practical Approach to Working with Foreign Investors in the U.S. and Abroad*. USA: American Bar Association, 1990, p. 114.

5 Ellison, J.; Kling, E. *Joint Ventures in Europe*. UK: Reed Elsevier, 1997, p. 201.

jos teisės aktais – čia iš esmės leidžiamos dvi jungtinės veiklos formos: sutartinė jungtinė veikla ir jungtinės veiklos įmonė. Kitose Europos šalyse skiriama daugiau jungtinės veiklos rūšių. Švedijoje šalys savo bendrą veiklą gali vykdyti pasirinkdamos iš trijų jungtinės veiklos formų: sutartinės jungtinės veiklos (įskaitant neregistruotas partnerystes), registruotos arba ribotos atsakomybės partnerystės (ūkinės bendrijos) arba ribotos atsakomybės įmonės⁶. Prancūzijoje jungtinė veikla gali būti organizuojama viena iš šių formų: paprastas sutartinis ryšys, partnerystės sutartis ir jungtinės veiklos bendrovė⁷. Didžiosios Britanijos teisėje ir praktikoje skiriamos keturios pagrindinės jungtinės veiklos formos: sutartinės jungtinės veiklos (kitos nei partnerystė), partnerystės jungtinės veiklos, ribotos atsakomybės jungtinės veiklos ir jungtinės veiklos įmonės. Vokietijoje galimos net penkios jungtinės veiklos rūšys: sutartinė jungtinė veikla, civilinės teisės ir kita neregistruota partnerystė, partnerystės (ūkinės bendrijos) jungtinė veikla, ribotos atsakomybės partnerystės jungtinė veikla ir jungtinės veiklos įmonė, išskyrus ūkinės bendrijas, kitaip sakant, jungtinės veiklos bendrovės (jungtinė veikla per akcinę bendrovę)⁸. Atrodytų, kad sutartinė jungtinė veikla gali būti sutartinė jungtinė veikla, nesudaranti partnerystės, ir sutartinė jungtinė veikla partnerystė, o bendros įmonės jungtinė veikla taip pat gali turėti tiek ūkinės bendrijos, tiek akcinės bendrovės formas. Panaši padėtis ir Lietuvoje, tačiau čia pripažįstama tik viena sutartinės jungtinės veiklos rūšis – civilinės teisės (neregistruota) jungtinė veikla (partnerystė) ir dvi bendros įmonės jungtinės veiklos: jungtinė veikla sudarius ūkinę bendriją ir jungtinė veikla per akcinę bendrovę.

Paprastai autoriai daugiausia dėmesio skiria ilgalaikei jungtinei veiklai, turinčiai įmonės struktūrą. Nepaisant to, visų rūšių jungtinė veikla (neatsižvelgiant į jos trukmę ar formą) turi kai kurių bendrų savybių. Būtent jungtinės veiklos trukmė ir tikslas paprastai diktuoja tinkamiausią jos formą. Ilgalaikė jungtinė veikla, ypač jei ji yra plataus masto, dažniausiai vykdoma suteikiant jai įmonės struktūrą. Trumpalaikę ar siaurai apibrėžtą jungtinę veiklą geriausia vykdyti sutartiniu pagrindu⁹.

Taigi tarptautinė jungtinė veikla gali būti tiek struktūrinė, tiek sutartinė, tiek abi kartu. Nors tarptautinę jungtinę veiklą galima skirstyti remiantis pačiais įvairiausiais kriterijais, tačiau skirtingose šalyse numatytas tarptautinės jungtinės veiklos rūšis (formas) lemia jungtinės veiklos sąvokos apibrėžimas pagal konkrečios šalies teisę, o dar labiau – verslo praktika. Bendradarbiavimo santykis gali būti plačiai paremtas arba siaurai apibrėžtas; jis gali būti ilgalaikis arba pereinamasis. Galima skirti dvi pagrindines tarptautinės jungtinės veiklos rūšis ir formas: tarptautinė jungtinė veikla, neturinti išorinės struktūros (organizacijos), t. y. sutartinė jungtinė veikla, ir tarptautinė jungtinė veikla, turinti išorinę struktūrą (organizaciją), t. y. bendra įmonė.

6 Ellison, J.; Kling, E. *Joint Ventures in Europe*. UK: Reed Elsevier, 1997, p. 265.

7 *Ibid.*, p. 59.

8 *Ibid.*, p. 111.

9 Karalis, J. P. *International Joint Ventures: A Practical Guide*. St. Paul, Minn.: West Publishing Co, 1992, p. 7.

2. Sutartinė jungtinė veikla

2.1. Sutartinės jungtinės veiklos ir partnerystės santykis

Sutartinė jungtinė veikla (dar vadinama sutartiniu arba bendradarbiavimo susivienijimu, koordinavimo arba bendradarbiavimo jungtine veikla) neapima nepriklausomo juridinio asmens sukūrimo ir paprastai yra tinkama veiklai be bendros nuosavybės, kai šalys bendradarbiauja įgyvendindamos vienkartinį (pavyzdžiui, statybos) projektą arba kai dalijamasi išlaidomis ar produkcija (labiau nei pelnu). Galima pateikti šiuos sutartinės jungtinės veiklos pavyzdžius: bendradarbiavimo susitarimas tarp šalių dėl jungtinių tyrimų ir plėtros (R & D) ar kito techninio bendradarbiavimo, susitarimas dėl konkurso (dažnai vadinamas konsorciumu arba projekto jungtine veikla), kai skirtingos šalys susiburia į vieną komandą ir dalyvauja konkurse dėl tam tikro projekto įgyvendinimo, taip pat jungtinė veikla tarp gamtinių išteklių įmonių, išsipareigojančių eksploatuoti ir/ar plėtoti naftos, dujų ar iškasenų išteklius. Sutartiniu pagrindu dažnai bendradarbiauja ir konkuruojančios įmonės, tokiais atvejais savo bendradarbiavimą vadindamos strateginiu susivienijimu. Taigi atsižvelgiant į jungtinės veiklos dalyvius sutartinė jungtinė veikla dar gali būti skirstoma į jungtinę veiklą tarp konkurentų ir jungtinę veiklą tarp ne konkurentų. Tačiau vien sutartinis bendradarbiavimas, autoriaus nuomone, dažniausia nėra jungtinė veikla teisine prasme, kadangi jų atveju tik apsiikeičiama papildomais įgūdžiais tam tikroje pramonės šakoje. Tokiu atveju neplėtojamas bendras verslas, nėra šalių partnerystės, kai šalys, atsižvelgdamos į savo įnašą, dalijasi finansinius rezultatus.

Tarptautinėse sutartinėse jungtinėse veiklose (ypač statybos) dažnai dalyvauja ir valdžios institucijos, o finansavimą teikia valstybinės ar tarpvyriausybines įstaigos (Pasaulio bankas, Europos vystymo fondas ir kt.). Tačiau, autoriaus nuomone, dalyvavimas bendrame projekte ir net projekto finansavimo užtikrinimas dar nereiškia jungtinės veiklos teisinių santykių, jeigu nėra anksčiau aptartų būtinų jungtinės veiklos požymių. Nesinori sutikti su autoriais, kurie tokį tarptautinį įmonių bendradarbiavimą laiko jungtine veikla ir priskiria jį prie naujai atsiradusios vadinamosios „aprūpinančios jungtinės veiklos“ rūšies, egzistuojančios kartu su „tradicinėmis“ jungtinėmis veiklomis. Jų nuomone, aprūpinančios tarptautinės jungtinės veiklos padeda partneriams paskirstyti su projektu susijusias rizikas ir sukurti veiksmingesnius tiekėjų ir vartotojų ryšius¹⁰. Dėl tų pačių priežasčių griežtai laikantis civilinės teisės normų reikalavimų negalima tarptautinės sutartinės jungtinės veiklos skirstyti į sutartinę jungtinę veiklą, nesant partnerystės santykių, ir jungtinę veiklą partnerystę. Pirmoji rūšis yra labiau pagrįsta verslo praktika ir gali apimti bet kokią formalizuotą įmonių bendradarbiavimą, o antroji – civilinėje teisėje įtvirtinta jungtinės veiklos koncepcija, reikalaujančia bendro šalių tikslo ir įnašų sujungimo tam tikslui pasiekti. Neretai įmonės pirma sudaro bendradarbiavimo susitarimus, turinčius sutartinės jungtinės veiklos požymius, siekdamos išbandyti tolesnio bendradarbiavimo galimybes ir ilgainiui nuspręsti dėl partnerystės ar bendros įmonės

10 Ben Daniel, David J.; Rosenbloom, A. *International M&A, Joint Ventures, and Beyond: Doing the Deal*. John Wiley & Sons, 2002, p. 334.

kūrimo. Vadinamojo „Leo LT“ projekto dalyvių bendradarbiavimas teoriškai taip pat galėjo likti tik bendra, bet ne jungtine veikla ir neišaugti iki partnerystės ar bendros įmonės steigimo, jeigu naujos atominės elektrinės projektas būtų apsiribojęs elektrinės galimybių studijos parengimu, projektavimu, statyba ir finansavimu, ir neapėmęs elektrinės eksploatacijos, jos veiklos nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo.

Taigi ne visi bendradarbiavimo susitarimai gali būti vadinami jungtine veikla. Pritartina, kad jungtinė veikla iš esmės yra partnerystė su visomis iš to plaukiančiomis rizikomis ir išpareigojimais¹¹, o kiti sutartiniai susitarimai yra tarsi galimybių studijos ir dažnai kritinis etapas plėtojant tarptautinę jungtinę veiklą¹².

2.2. Esminės jungtinės veiklos sutarties sąlygos

Ūkinės veiklos sutartį jungtine veiklos sutartimi galima laikyti tik tuo atveju, jeigu joje yra numatytas sutarties šalių tikslas (projektas), kurį partneriai planuoja pasiekti (įgyvendinti) bendrai, ir tai, kad iškeltam tikslui pasiekti šalys sujungia savo jėgas ir/ar turtą. Civilinėje byloje Nr. 3K-3-378/2008¹³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad esminiai jungtinės veiklos sutarties požymiai yra kelių asmenų turtinių, intelektualinių ar darbo išteklių kooperavimas; išpareigojimas naudojant kooperuotus išteklius bendrai veikti; bendras dalyvių tikslas ir interesas – tam tikros veiklos plėtojimas ar tikslo siekimas. Bendri jungtinės veiklos sutarties dalyvių interesai ir bendras jų tikslas (sutarties dalykas) yra skiriamasis šios sutarties požymis, leidžiantis ją atriboti nuo kitų sutartinių teisinių santykių. Jeigu investicijų tikslui (projektui) įgyvendinti šalys pasirenka jungtinę veiklą, tai to tikslo įgyvendinimo turi būti siekiama bendrai, o jungtinės veiklos sutartyje būtinai turi būti numatytos priemonės – sujungtos jėgos ir/ar turtas, kuriomis jungtinės veiklos dalyviai sieks savo strateginių tikslų. Kaip nurodo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje Nr. 3K-3-329/2008¹⁴, viena iš jungtinės veiklos sutarties esminių sąlygų yra partnerių įnašų tapimas visų partnerių daline nuosavybe, nes įnašais sukuriama jungtinės veiklos materialinė bazė. Būtent šių minėtų nuostatų įgyvendinimas, manytina, sukelia didžiausias teises jungtinės veiklos sutarties pasekmes. Pavyzdžiui, pagal LR CK 6.980 str. vienas iš partnerių turi teisę nutraukti sutartį, sudarytą su kitais partneriais, kuri yra terminuota ar sudaryta tam tikram tikslui pasiekti, jeigu kiti partneriai ją iš esmės pažeidžia. Esminis jungtinės veiklos sutarties pažeidimas neabejotinai bus vieno iš partnerių veikimas (neveikimas) priešingai suderintiems jungtinės veiklos tikslams ar vengimas įnešti sutartą savo indėlį į jungtinę veiklą. Šalių bendrai įgyvendinamas jungtinės veiklos sutarties tikslas yra svarbus ir daugeliu kitų teisės aspektų. Kaip ir kiti sandoriai, jis turi neprieštarauti viešajai tvarkai ar gerai mo-

11 Goldsweig, D.N.; Cummings, R. H. *International Joint Ventures: A Practical Approach to Working with Foreign Investors in the U.S. and Abroad*. USA: American Bar Association, p. 128–129.

12 Ben Daniel, David, J.; Rosenbloom, A., p. 336.

13 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje R. U. v. S. K. (bylos Nr. 3K-3-378/2008).

14 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Vilsarma“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Fragrances International“ (bylos Nr. 3K-3-329/2008).

ralei – pagal LR CK 1.81 str. viešajai tvarkai ar gerai moralei prieštaraujantis sandoris yra niekinis ir negalioja. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. kovo 22 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-198/2006¹⁵, pažymėjo, kad CK 6.969 str. 4 dalyje nustatytas jungtinės veiklos sutarties pripažinimo negaliojančia pagrindas yra ne vienintelis, ir atkreipė dėmesį, kad jungtinės veiklos sutartis negaliojančia gali būti pripažinta ir bendraisiais sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindais (CK 1.80–1.93 str.). Tai gi jungtinės veiklos sutartis gali būti niekinė ir negaliojanti, jeigu ji prieštarauja imperatyviosioms įstatymo normoms (CK 1.80 str. 1 dalis), o bendrai įgyvendintini jungtinės veiklos sutarties tikslai turi neprieštarauti ir atskirų jos dalyvių tikslams. Pagal LR CK 1.82 str. gali būti pripažinti negaliojančiais sandoriai, sudaryti privataus juridinio asmens valdymo organų, pažeidžiant privataus juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytą jų kompetenciją ar prieštaraujantys juridinio asmens tikslams, taip pat viešųjų juridinių asmenų sudaryti sandoriai, prieštaraujantys jų veiklos tikslams.

Papildomai šalys jungtinės veiklos sutartyje gali aptarti ir kitus bendros veiklos vykdymo klausimus: bendrų reikalų tvarkymą, partnerių teisę į informaciją, bendras išlaidas ir bendrus nuostolius, pelno paskirstymą, partnerio dalies atidalijimą ir jungtinės veiklos pabaigą. Vis dėlto dėl jungtinės veiklos specifikos, sudėtingumo ir koordinacinio pobūdžio sutarties sudarymo metu dažnai neįmanoma išsamiai apibrėžti, ką turės atlikti kiekvienas iš partnerių. Jungtinės veiklos sutartys iš tiesų yra dažnai neišsamios arba jose nenurodyti esminiai aspektai¹⁶. Prie bendro tikslo įgyvendinimo dažnai prisideda ir kruopščiai iš anksto suplanuotos bei sutartiniais įsipareigojimais pagrįstos partnerių užduotys, taip pat ir *ad hoc* atliekami jų veiksmai. Jungtinės veiklos sutartyje paprastai būna daug numanomų sutarties sąlygų, kurias nustatant reikalinga atsižvelgti tiek į sutarties esmę, tiek į tikslą.

Darytina išvada, kad sutartinės jungtinės veiklos atveju šalys dažniausiai pasirašo vieną pagrindinį dokumentą – jungtinės veiklos sutartį, kurioje aptariamos visos bendros veiklos nesteigiant naujo juridinio asmens vykdymo sąlygos. Vėliau pasirašomi kiti susitarimai paprastai tik papildo pagrindinę sutartį. Atsižvelgiant į tai sutartinei jungtinei veiklai bus taikomos sutarčių teisės nuostatos, taip pat ir susijusios su taikytina teise, tai yra, įvirtinančios šalių valios pirmenybę (šalių autonomiją) sudaryti sutartis bei pasirinkti joms taikytiną teisę (įskaitant teisę taikyti *dépeçage* institutą ar dalinį teisės pasirinkimą ir pan.). Taikytinos teisės pasirinkimo nenumačius sutartyje, taikytina teisė bus parenkama pagal teisės, taikytinos nesant šalių pasirinkimo, taisyklės (t. y. su prievole labiausiai susijusios valstybės teisė). Tačiau ne visais atvejais, net ir šalims pasirašius sutartį dėl bendradarbiavimo, bus laikoma, jog vykdoma būtent jungtinė veikla. Sutartinė jungtinė veikla teisine prasme yra tik tuomet, kai šalys susitaria dėl bendro šalių tikslo ir bendrų įnašų tam tikslui pasiekti bei nekurdamos atskiros išorinės organizacijos pasirašo (dažniausiai) vien jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį. Sutartine

15 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Saulėtekis“ v. AB „Šiaulėnų gyvulininkystės kompleksas“, L. M., R. P. (bylos Nr. 3K-3-198/2006).

16 Vermeulen, E. P. M. *The Evolution of Legal Business Forms in Europe and the United States*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003, p. 29.

jungtine veikla gali būti laikoma tik tokia verslo bendradarbiavimo forma, kuri atitinka civilinėje teisėje įtvirtiną jungtinės veiklos (partnerystės) koncepciją. Kitu atveju verslo šalių bendradarbiavimą sutartiniu pagrindu galima būtų vadinti tiesiog bendra, bet ne jungtine veikla.

3. Jungtinės veiklos bendra įmonė

3.1. Bendros įmonės požymiai

Bendra įmonė literatūroje dar vadinama nuosavybės, arba registruota, koncentruota jungtine veikla, jungtinės veiklos bendrove. Tai labiausiai paplitusi tarptautinės jungtinės veiklos forma, kuri reiškia, kad yra sukuriamas (įregistruojamas) naujas (arba įgyjamas jau veikiantis) atskiras jungtinės veiklos subjektas, į kurį kiekvienas partneris įneša kapitalą, kuriame kiekvienas partneris nuosavybės teise turi dalį ir kartu dalyvauja valdydamas šį subjektą, taip pat dalijasi rizikomis ir jungtinės veiklos subjekto pelnu. Atsižvelgtina į Europos Bendrijos sutarties 48 str., kuris nustato, kad steigimosi laisvę reglamentuojančiame Europos Bendrijos sutarties poskyryje sąvoka „bendrovės arba įmonės“ – tai bendrovės arba įmonės, kurios veikia pagal civilinę ar komercinę teisę, įskaitant kooperatyvus ir kitus pagal viešąją ar privatinę teisę veikiančius juridinius asmenis, išskyrus nesiekiančiuosius pelno.

Dažniausiai pasitaiko šios bendros įmonės teisinės formos: akcinė bendrovė (jungtinė veikla per akcinę bendrovę) ir ūkinė bendrija (jungtinė veikla per ūkinę bendriją). Išskirtini šie bendros įmonės požymiai: a) kiekviena iš šalių turi savo nuosavybės interesą bendrai nuosavybės teise valdomame versle (tuo galima paaiškinti, kodėl ji dar vadinama nuosavybės jungtine veikla), b) bendrai nuosavybės teise turimas verslas turi atskirą valdymo struktūrą, kurioje kiekviena iš šalių tiesiogiai dalyvauja, ir c) šalys dalijasi bendrai nuosavybės teise turimo verslo pelną (nuostolį).

3.2. Jungtinės veiklos bendros įmonės teisinis įforminimas

Atsižvelgiant į tai, kad bendros įmonės atveju jungtinėje veikloje sukuriama išorinė struktūra, jai reikalingas ir atitinkamas teisinis įforminimas. Jungtinės veiklos bendroje įmonėje nepakanka vien pasirašyti sutarčių teisės reglamentuojamą jungtinės veiklos sutartį, kaip sutartinėje jungtinėje veikloje, papildomai būtina įforminti konkrečios valstybės teisės aktų reikalaujamus bendros įmonės steigimo dokumentus. Neretai tuo ir apsiribojama įforminant jungtinės veiklos bendros įmonės dalyvių santykius. Tačiau praktika rodo, kad nepakanka vien tik bendrovės steigimo sutarties arba įstatų. Dar reikia sudaryti papildomą, visa apimančią jungtinės veiklos sutartį, kurioje būtų atsakyta į visus išskylančius klausimus, nepaminėtus bendrovės steigimo sutartyje. Joje pagal galimybes turi būti sureguliuoti visi įmanomi atvejai, tačiau taip pat sutartis turi padėti lanksčiai spręsti ir joje nepaminėtus, bet ateityje galinčius iškilti klausimus.

Kuriant bendrą įmonę būsimiems jos dalyviams kyla ir daugiau įvairių klausimų. Partneriai visų pirma tarpusavyje turi susitarti:

- kokio dydžio įnašu kiekvienas iš jų prisidės prie bendros įmonės veiklos?
- kokios įtakos kiekvienas iš jų turės įmonės veiklai?
- kiek ir kaip elgesys bus derinamas tarpusavyje?
- kas ir kokią technologiją perkels (perduos)?
- kas bus tiekėjai ir kokias paslaugas jie teiks?
- kaip bus dalijamas bendros įmonės veiklos rezultatas (pelnas arba nuostolis)?

Šie klausimai yra glaudžiai susiję. Teisiškai nesureguliuavus bendros įmonės veiklos finansavimo klausimų sunku siekti iškeltų jungtinės veiklos tikslų, o vėliau tai atveda ir prie jungtinės veiklos žlugimo. Sprendimo teisę bendroje įmonėje siekia turėti ne tik savo finansiniais ištekliais prisidedantys partneriai, bet ir tie, kurie perduoda savo technologijas. Taip pat būtina numatyti, kokiose rinkose veiks bendra įmonė ir ar ji konkuruos su partneriu, perduodančiu jai savo technologijas. Partneriai turėtų išsiaiškinti pelno dalijimosi bei priklausomybės klausimus, galinčius kilti tarp jų ir naujai steigiamos bendrovės, tiekiant prekes arba paslaugas. Kaip minėta, bendra įmonė paprastai kuriama planuojant ilgesnio laikotarpio ir platesnio masto bendradarbiavimą, todėl reikalinga sutartis, kurioje būtų į visa tai atsižvelgta. Taip pat jungtinės veiklos dalyviai gali sudaryti atskirus susitarimus, susijusius su bendra įmone. Paprastai sudaromi susitarimai dėl šalių paslaugų teikimo bendrai įmonei, bendros įmonės pagamintos produkcijos pirkimo, licencijų perdavimo, distribucijos ir kt.

Darytina išvada, kad jungtinės veiklos bendros įmonės teisinis įforminimas yra daug sudėtingesnis nei sutartinės jungtinės veiklos. Jungtinės veiklos dalyviai gali laisvai pasirinkti bendros įmonės teisinę formą, tačiau jie privalo atsižvelgti į teisės aktų nuostatas. Pagal Lietuvoje taikomas teisės normas, jungtinės veiklos sutarties šalys gali pasirinkti akcinės bendrovės (tarp jų – uždarnosios akcinės bendrovės) arba ūkinės bendrijos teisinę formą. Analogiškos nuostatos galioja JAV, Vokietijoje ir daugelyje kitų užsienio teisinių sistemų. Tačiau tarptautinėje praktikoje labiau paplitusios akcinės bendrovės, kadangi ūkinės bendrijos dėl neribotos civilinės atsakomybės šiandienėje praktikoje daugiausia naudojamos nekomercinei veiklai vykdyti. Pastaruoju metu netgi profesinių paslaugų įmonės dažnai renkasi ribotos atsakomybės priemones, siekdamos išvengti pagausėjusių ieškinių dėl piktnaudžiavimo pasitikėjimu¹⁷. Atsižvelgiant į tai toliau plačiau kalbėsime apie vieną iš bendros įmonės rūšių – jungtinę veiklą per akcinę bendrovę.

3.3. Sudėtinės jungtinės veiklos sutarties dalys ir funkcijos

Plačiąja prasme bendroje įmonėje jungtinę veiklą reglamentuoja:

- jungtinės veiklos (bendros įmonės) sutartis,
- (projektinės) bendrovės steigimo sutartis ir įstatai,
- papildomos sutartys.

Jungtinės veiklos sutartis yra pagrindinis veiklos dokumentas, bendros įmonės veiklos išraiška ir numato šalių susitarimą dėl daugelio dalykų, įskaitant pradinio kapitalo suformavimą ir papildomą finansavimą, valdymą ir kontrolę, bendros įmonės ūkinę komercinę veiklą, akcijų nuosavybės perleidimus, pajamų ir kito turto paskirstymą bei

17 Vermeulen, E. P. M., p. 31.

išdalijimą, bendros įmonės veiklos trukmę ir pabaigą¹⁸. Ši sutartis apima visus jungtinės veiklos (bendros įmonės) etapus, partneriai joje numato ir tai, kaip jie balsuos už naujai steigiamos bendrovės priimamus nutarimus. Čia dažnai numatoma ir sąlygų, kurios šiai sutarčiai suteikia pirmenybę kitų sutarčių atžvilgiu.

Autoriaus atlikta įvairių šalių teisės aktų analizė rodo, kad tipinės jungtinės veiklos (bendros įmonės) sutarties nėra, skiriasi bendros įmonės veikla skirtinguose ūkio sektoriuose, skiriasi ir partnerių tikslai. Tačiau, kaip teigia Göthel, tokiose sutartyse yra ir tipinės informacijos, kurią galima skirstyti pagal jungtinės veiklos teisinio reguliavimo funkcijas¹⁹. Tokiu būdu išskirtinos steigimo, bazinė ir valdymo funkcijos.

Jungtinės veiklos (bendros įmonės) sutartis yra pagrindas pradėti vykdyti veiklą ar įgyvendinti projektus bendromis jėgomis. Steigimo funkcija apima visas sutarties dalis, susijusias su bendros įmonės steigimu. Partneriai visų pirma turi susitarti dėl bendradarbiavimo objekto, tikslų ir prasmės, be to, jie turi susitarti ir dėl ekonominių įmonės veiklos principų, dėl steigiamos įmonės pagrindinių teisinių darinių. Jie pasirenka teisinę struktūrą: pasirenkama teisinė įmonės forma, jos pavadinimas ir buveinė, susitariama dėl reikiamų investicijų dydžio, taip pat nustatoma įmonės kapitalo struktūra, t. y. investicijų, pagrindinio kapitalo bei įnašų dydžiai. Vėliau partneriai susitaria dėl atskirų sutarties nuostatų, kurios yra reikšmingos bendrosios įmonės veiklos pradžioje, ir aptaria pradinį kapitalą, finansavimą bei organizacinę struktūrą. Tai atitinka LR CK 6.165 str. numatytą preliminariosios sutarties sąvoką, kai šalys sudaro susitarimą, pagal kurį jame aptartomis sąlygomis išsipareigoja ateityje sudaryti kitą – pagrindinę – sutartį. Šiuo atveju partneriai pasirašo preliminarįją sutartį dėl bendros įmonės steigimo ir susitaria ateityje sudaryti bendros įmonės steigimo sutartį. Vokiečių literatūroje tokios sutartys dar kartais netiksliai vadinamos priešsteigiamosiomis sutartimis, nors, kaip pripažįstama, pasibaigus steigimo etapui naujas juridinis asmuo gali būti ir neįsteigtas. Reikia turėti omenyje, kad visi susitarimai dėl įmonės steigimo sudaro tik vieną jungtinės veiklos (bendros įmonės) dalį, todėl preliminarioji sutartis dėl bendros įmonės steigimo negali pakeisti visos jungtinės veiklos (bendros įmonės) sutarties.

Jungtinės veiklos (bendros įmonės) sutarties bazinei funkcijai priskirtini visi susitarimai, kurie lemia pagrindinius partnerių tarpusavio santykius bei taisykles, pagal kurias jie valdys bendrai įsteigtą įmonę. Sudarant sutartį būsimo juridinio asmens dalyviai turi susitarti dėl bendros įmonės organizacinės struktūros, pavyzdžiui, valdymo ir kontrolės organų veiklos metodų, verslo, pelno bei personalo politikos, apskaitos bei ataskaitų teikimo, ginčų sprendimo (ginčų teisingumas arba jų priskyrimas arbitražui), taikytinos teisės pasirinkimo, sutarties nutraukimo ir kitų klausimų. Skirtingai nei anksčiau aptarta jungtinės veiklos sutartis ar toliau analizuojamas balsavimo susitarimas, nei užsienio literatūroje, nei Lietuvos teisėje nenurodyta, kad tokia preliminarinė sutartis dėl bendros įmonės steigimo galėtų būti sudaroma kaip savarankiška sutartis.

Jungtinės veiklos (bendros įmonės) sutarties valdymo dalyje partneriai susitaria, kaip jie valdys bendrovę ir vadovaus jos veiklai, taip pat susitariama dėl sprendimo prieš-

18 Gutterman, A. *A short course in International Joint Ventures*. World Trade Press, 2002, p. 7.

19 Göthel, S. R. *Joint Ventures im Internationalen Privatrecht*. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 1999, p. 131.

mimo balsų daugumos ir sprendimų, padėsiančių išvengti vadinamosios aklavietės. Aptariant valdymo funkciją svarbiausi yra išpareigojimai dėl bendro balsavimo juridinio asmens dalyvių susirinkime. Kontrolės pasidalijimas yra vienas iš pagrindinių požymių, skiriančių jungtinę veiklą (bendrą įmonę) nuo kitų bendradarbiavimo formų. Sudarydami tokį susitarimą būsimą juridinio asmens dalyviai išpareigoja vieningai valdyti įmonę ir susitaria balsuoti suderintai taip kartu apsisaugodami nuo trečiųjų asmenų įtakos. Tokie susitarimai yra visiškai pripažįstami ne tik pagal JAV, bet ir daugelio Europos šalių teisę. Tačiau, kaip rodo skirtingų šalių teisės aktų analizė, balsavimo susitarimai, skirtingai nei jungtinės veiklos sutartis, kuriai teisės aktai neriboja šalių teisės susitarti, kokią teisę sutarčiai taikyti, dažniausiai yra reglamentuojami vietos teisės ir gali būti pripažinti negaliojančiais, jeigu sudaryti pagal užsienio teisę. Lietuvos CK 2.88 str. taip pat numato, kad juridinio asmens dalyviai gali sudaryti sutartį dėl bendro balsavimo juridinio asmens dalyvių susirinkime. Papildomai nustatoma, kad vadinamoji balsavimo sutartis negalioja, jeigu išpareigojama balsuoti pagal juridinio asmens valdymo organų nurodymus, balsuoti už visus juridinio asmens valdymo organų pateiktus pasiūlymus, balsuoti pagal nurodymus ar už tam tikrą atlyginimą susilaikyti balsuojant. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Italijoje, teisės aktai numato tam tikrus apribojimus balsavimo sutartims (pvz., dėl jų galiojimo trukmės). Be to, nors teisės aktai ir leidžia sudaryti atskirą balsavimo sutartį, tačiau tokia sutartis dėl riboto jos teisinio reguliavimo taip pat negali pakeisti visos jungtinės veiklos (bendros įmonės) sutarties.

Jungtinės veiklos sutarties steigimo funkcija laikytina įgyvendinta, kai, jungtinės veiklos dalyviams pasirašius bendros įmonės steigimo sutartį ir įvykdžius joje ir teisės aktuose numatytas prievoles, įregistruojamas naujas juridinis asmuo.

Juridinio asmens steigimo sutarties turinys yra glaudžiai susijęs su bendrai įmonei taikytinomis teisės normomis ir jos teisine forma. Tačiau yra keletas dalykų, kurie paprastai nurodomi kiekvienoje įmonės steigimo sutartyje:

- juridinio asmens teisinė forma, pavadinimas ir buveinė,
- veiklos tikslai,
- kapitalas (visa kapitalo suma),
- juridinio asmens organai ir jų kompetencija bei skyrimo ir atšaukimo tvarka,
- kitos teisės normos, reglamentuojančios įmonės veiklą.

Skirtingai nei jungtinės veiklos sutartis, bendrovės steigimo sutartyje partneriai dažniausiai aptaria tik nuostatas, susijusias su įmonių teise. Tai paaiškinama tuo, kad, atsižvelgiant į taikytinas teisės normas, bendrovės steigimo sutartis turi būti viešai skelbiama, o partneriai ne visada nori viešinti savo susitarimus, tiesiogiai nesusijusius su įmonių teise.

Neretai, ypač jungtinėje veikloje per akcinę bendrovę, jungtinės veiklos dalyviai vietoj plačios jungtinės veiklos sutarties sudaro vien akcininkų sutartį. Tokia sutartis dažniausiai pasirašoma kartu pasirašant bendros įmonės steigimo sutartį arba keičiantis akcininkų sudėčiai. Ji neatlieka steigimo teisinio reguliavimo funkcijos, tačiau pagal savo esmę ir turinį visiškai atitinka jungtinės veiklos sutartį ir apima anksčiau aptartas jungtinės veiklos bazinę bei valdymo funkcijas. Dėl šios priežasties manytina, kad jeigu jungtinės veiklos dalyviai nėra pasirašę visa apimančios jungtinės veiklos sutarties, jie

būtinai turėtų įforminti savo santykius bent akcininkų sutartimi, juo labiau kad verslo susitarimai dažniausiai viršija bendros įmonės steigimo klausimus, paprastai aptariamus formaliuose įmonės steigimo dokumentuose. Jungtinę veiklą plėtojant per akcinę bendrovę jungtinės veiklos ar akcininkų sutartis yra tapusi pagrinde komercinė sutartimi, nustatančia šalių tarpusavio santykius²⁰. Tiesa, akcininkų sutartis nepakeičia bendros įmonės įstatų ir bendrovės veiksmai atlikti pagal įstatus lieka galioti, tačiau tarp šalių ji turės sutarties teisinę galią. Nors akcininkų sutartis ir bendros įmonės įstatai kartu apibrėžia šalių santykius, tarp šių dviejų dokumentų yra esminis teisinis skirtumas: akcininkų sutarčiai galioja bendrosios sutarčių teisės nuostatos, ir tokia sutartis įpareigoja vien tik jos šalis. Padėtis nesikeičia ir tais atvejais, kai, siekiant sustiprinti akcininkų sutarties nuostatų įgyvendinamumą, jungtinės veiklos per akcinę bendrovę sutarties šalimi įtraukiama ir pati bendra įmonė. Tačiau reikia pabrėžti, kad tokiu atveju akcininkų sutartis praranda savo konfidencialumą. Ir priešingai, svarbiausios bendrovės įstatų nuostatos yra reguliuojamos įmonių teisės, ir automatiškai įpareigoja visus, netgi būsimus akcininkus²¹. Pagal daugelio šalių įmonių įstatymus jungtinės veiklos sutartis negali būti įtraukta į įmonių steigimo dokumentus, ypač kontinentinėje Europoje. Pavyzdžiui, jungtinės veiklos ar akcininkų sutartis, kuri įprastai yra įrašoma į bendrovės įstatus JAV, sunkiai galėtų būti įtraukta į lietuviškos akcinės bendrovės įstatus dėl apribojimų, numatytų Akcinių bendrovių įstatyme. Tačiau reikia pasidžiaugti, kad galiojančioje minėto įstatymo redakcijoje yra atsakoma idėja reguliuoti akcininkų sutarties turinį, kaip tai buvo užsimota padaryti 2000 m. liepos 13 d. priimtoje Akcinių bendrovių įstatymo redakcijoje.

Papildomos sutartys sudaro trečiąją jungtinės veiklos bendros įmonės sutarčių pakopą. Dažniausiai tai bendros įmonės ir jungtinės veiklos dalyvių susitarimai. Jų turinys gali būti labai įvairus: papildomose sutartyse gali būti numatyti priėmimo-perdavimo bei tiekimo įsipareigojimai, *know-how* perdavimas, licencijavimas, personalo arba finansavimo ir kiti klausimai. Įmanoma ir tai, kad partneriai yra sutarties šalys (kontrahtentai). Papildomų sutarčių pagrindinės nuostatos ir sąlygos paprastai aptariamoms pagrindinėje – jungtinės veiklos sutartyje, o įsteigus bendrą įmonę – ir kitose jau aptartose tarp akcininkų pasirašomose sutartyse.

Pažymėtina, kad bendros įmonės steigėjų ir jungtinės veiklos dalyvių sąvokos netapačios. Praktikoje pasitaiko atveju, kad kuri nors iš jungtinės veiklos sutarties šalių nėra bendros įmonės steigėjas (akcininkas) arba kuris nors iš steigėjų (akcininkų) nėra pasirašęs jungtinės veiklos sutarties. Taip gali atsitikti dėl to, kad pasikeičia verslo situacija arba dėl tam tikrų priežasčių siekiama įslaptinti jungtinės veiklos partnerį. Nors šiuolaikiniai teisės aktai daugelyje šalių (pvz., pinigų plovimo prevencijos srityje) dažniausiai reikalauja viešai atskleisti įmonės steigėjus, tačiau tikrieji galutiniai naudos gavėjai neretai pageidauja likti nežinomi. Tokiu atveju gali kilti problemų nustatant, ar konkretus asmuo ar įmonė yra jungtinės veiklos partneris, ar jis turi teisę į visas su veikla susijusias turtines bei neturtines teises, ar ne. Autoriaus nuomone, jeigu jungtinės veiklos partneris

20 Hewitt, I., p. 111.

21 *Ibid.*, p. 118.

ir nėra bendros įmonės steigėjas (akcininkas) arba tam tikras steigėjas (akcininkas) nėra pasirašęs jungtinės veiklos sutarties, teismas tokius santykius gali pripažinti jungtine veikla (partneryste) su visomis iš to kylančiomis pasekmėmis, nes bendrai įsteigta/valdoma įmonė ir yra ta pati jungtinė veikla (partnerystė), tik turinti savo išorinę struktūrą (išskyrus ankstesniame autoriaus straipsnyje aptartą atvejį, kai bendra įmonė steigiamą vien tik dėl užsienio investicijas reguliuojančių teisės aktų reikalavimų).

Lietuvos CK 6.969 str. 4 dalis numato, kad jungtinės veiklos sutarčiai privaloma rašytinė (o įstatymo numatytais atvejais ir notarinė) forma, o CK 1.93 str. 2 dalyje nustatytas draudimas šalims, kilus ginčui, remtis liudytojų parodymais sandorio sudarymo faktui įrodyti, jeigu yra nesilaikyta įstatymų reikalaujamos paprastos rašytinės sandorio formos. Tačiau, kaip konstatuota Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 18 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-181/2008²², šis draudimas nėra absoliutus, nes CK 1.93 str. 6 dalyje nustatyti atvejai, kada teismas gali netaikyti draudimo remtis liudytojų parodymais, tarp jų – kai atsižvelgiant į šalių tarpusavio santykius, sandorio prigimtį bei kitas svarbias bylai aplinkybes draudimas panaudoti liudytojų parodymus prieštarautų sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principams (CK 1.93 str. 6 dalies 4 punktas). CK 1.93 str. bei CPK 177 str. 4 dalies nuostatos nedraudžia jungtinės veiklos sandorį įrodinėti visomis kitomis įrodinėjimo priemonėmis.

Darytina išvada, jog tarptautinės jungtinės veiklos sutarties sudėtinės dalys yra glaudžiai susijusios, tačiau kartu gana savarankiškos, nes atlieka skirtingas funkcijas ir reguliuoja savarankiškus klausimus. Skirtingai nei kitose sutartyse, *dépeçage* institutas jungtinės veiklos sutartyse, ko gero, labiau įmanomas ir dažniau pasitaiko nei kitose sutartyse: partneriai gali susitarti ir tam tikroms jungtinės veiklos dalims taikyti skirtingą teisę, papildomoms sutartims taikyti tą pačią teisę, kaip ir pagrindinei – jungtinės veiklos sutarčiai, arba, kiek tai neprieštarauja imperatyvioms teisės normoms, pasirinkti joms kitą taikytiną teisę. Tačiau kadangi bendros įmonės atveju susiduriame su imperatyviu įmonių teisės pobūdžiu, šalių valios autonomija dėl taikytinos teisės pasirinkimo (įskaitant galimybę taikyti dalinį teisės pasirinkimą) gali būti ribojama labiau nei sutartinės jungtinės veiklos atveju.

Išvados

1. Nors tarptautinę jungtinę veiklą galima skirstyti remiantis pačiais įvairiausiais kriterijais, tačiau įvairiose šalyse išskiriamas pagrindines tarptautinės jungtinės veiklos rūšis (formas) lemia jungtinės veiklos sąvokos apibrėžimas pagal konkrečios šalies teisę, o dar labiau – verslo praktika.

2. Vadovaujantis tarptautine privatine teise esminę reikšmę turi tarptautinės jungtinės veiklos skirstymo kriterijus – jos forma, t. y. išorinės struktūros (organizacijos) buvimas. Tarptautinės privatinės teisės kontekste skirtingos jungtinės veiklos formos reiškia skirtingas taikytinos teisės taisykles.

22 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. ir V. M. v. Ž. P.* (bylos Nr. 3K-3-181/2008).

3. Pagrindinės tarptautinės jungtinės veiklos formos yra sutartinė jungtinė veikla ir bendra įmonė. Sutartine jungtine veikla gali būti laikoma tik tokia verslo bendradarbiavimo forma, kuri atitinka civilinėje teisėje įtvirtintą jungtinės veiklos (partnerystės) koncepciją. Esminės sutartinės jungtinės veiklos sąlygos yra: numatytas šalių tikslas (projektas), kurį partneriai planuoja pasiekti (įgyvendinti) bendrai, o iškeltam tikslui pasiekti šalys sujungia savo jėgas ir/ar turtą. Kitu atveju verslo šalių bendradarbiavimas sutartiniu pagrindu yra tik bendra, o ne jungtinė veikla. Jungtinė veikla per akcinę bendrovę ir jungtinė veikla per ūkinę bendriją yra jungtinės veiklos porūšiai, o ne savarankiškos jungtinės veiklos rūšys. Bendra įmonė yra daug sudėtingesnė tarptautinės jungtinės veiklos forma nei sutartinė jungtinė veikla, nes turi savarankišką organizacinę struktūrą bei teisinį subjektiškumą.

4. Jungtinės veiklos bendros įmonės įforminimas dažniausiai atliekamas visais ar keletu iš šių dokumentų: jungtinės veiklos sutartimi, bendrovės steigimo sutartimi ir įstatais, akcininkų sutartimi, papildomomis sutartimis, tuo tarpu sutartinė jungtinė veikla dažniausiai įforminama vienu- jungtinės veiklos sutarties – dokumentu, prie kurio gali būti sudaromi papildomi susitarimai.

5. Sprendžiant taikytinos teisės klausimą sutartinės jungtinės veiklos šalys turi teisę pasirinkti sudarytai sutarčiai taikytiną teisę (įskaitant teisę taikyti *dépeçage* institutą ar dalinį teisės pasirinkimą). Taikytinos teisės pasirinkimo nenumačius sutartyje, taikytina teisė bus parenkama pagal teisės, taikytinos nesant šalių pasirinkimo, taisyklės (t. y. taikoma su prievole labiausiai susijusios valstybės teisė). Bendros įmonės atveju lemiamą vaidmenį sprendžiant visus su įmonės vidaus ir išorės santykiais susijusius klausimus atlieka *lex societatis*. Nors gali būti ginčijamos šalių teisių ribos, tačiau ir šiuo atveju partneriai gali susitarti dėl atskiroms jungtinės veiklos sutarties dalims taikytinos teisės (taikyti *dépeçage*).

Literatūra

- Ben Daniel, David, J. Rosenbloom, A. *International M&A, Joint Ventures, and Beyond: Doing the Deal* John Wiley & Sons, 2002.
- Butkevičius, L. Jungtinės veiklos samprata konkurencijos teisėje. *Teisė*, 2007, (65).
- Ellison, J.; Kling, E. *Joint Ventures in Europe*. UK: Reed Elsevier, 1997.
- Goldsweig, D. N.; Cummings, R. H. *International Joint Ventures: A Practical Approach to Working with Foreign Investors in the U.S. and Abroad*. USA: American Bar Association, 1990.
- Göthel, S. R. *Joint Ventures im Internationalen Privatrecht*. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 1999.
- Gutterman, A. A short course in International Joint Ventures. *World Trade press*. 2002.
- Hewitt, I. *Joint Ventures*. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005.
- Karalis, J. P. *International Joint Ventures: A Practical Guide*. St. Paul, Minn.: West Publishing Co, 1992.
- Konsoliduota Europos bendrijų steigimo sutartis. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 2-2.
- Konvencija dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (Romos konvencija). *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2005-07-08, C 169/10. Roma, 1980.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 22

- d. nutartis civilinėje byloje bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Saulėtekis“ v. AB „Šiaulėnų gyvulininkystės kompleksas“, L. M., R. P. (bylos Nr. 3K-3-198/2006).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje V. M. ir V. M. v. Ž. P. (bylos Nr. 3K-3-181/2008).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Vilsarma“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Fragrances International“ (bylos Nr. 3K-3-329/2008).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje R. U. v. S. K. (bylos Nr. 3K-3-378/2008).
- Lietuvos Respublikos atominės elektrinės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 76-3004.
- Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 64-1914.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 1964, Nr. 19-138.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
- Lietuvos Respublikos įmonių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 14-395.
- Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 112-4990.
- Sutartis dėl nacionalinio investuotojo sukūrimo tarp Lietuvos Respublikos Vyriausybės, veikiančios Lietuvos Respublikos vardu, ir UAB „NDX Energija“, taip pat Akcininkų sutartis [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-08-31]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=312099>.
- Vermeulen, E. P. M. *The Evolution of Legal Business Forms in Europe and the United States*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003.

MAIN FORMS OF INTERNATIONAL JOINT VENTURES

Laimonas Marcinkevičius

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This article analyses the types and forms of the international joint venture, putting special emphasis on two forms of the international joint venture, which are the most popular worldwide. The article consists of three main parts. The first part of the article reviews the variety of forms of the international joint venture in a number of countries. The second part of the article deals with the joint venture without external structure, i.e. with the contractual joint venture, and further, with material terms and conditions of the joint venture agreement. The third part of the article analyses the most complicated form of the international joint venture – the joint enterprise. The related issues, including the key legal aspects, their legal formalizing and peculiarities of the applicable law, have been discussed there.*

Although international joint ventures may be classified according to a wide variety of criteria, yet the main types (forms) of the international joint venture in different states are determined by the definition of the joint venture under the laws of a particular state, and even more – in accordance with business practice. For the purposes of the international private law, the most significant criterion for classification of international joint ventures is their form, i.e. existence of external structure (organisation).

The main forms of international joint ventures are contractual joint venture and joint enterprise. The contractual joint venture is only such business cooperation form, which corresponds to the concept of the joint venture (partnership), as defined by the civil law. Otherwise, cooperation of business partners under a contract is considered as mere common activities, and is not a joint venture. A joint venture company and a joint venture partnership are subtypes of the joint venture, and are not independent types of the joint venture. The joint enterprise is a much more complicated form of the international joint venture than the contractual joint venture.

*When dealing with the issue of applicable law, it should be noted that the parties of the contractual joint venture are enabled to choose the law applicable to their contract (including the right to apply *dépeçage* or the partial choice of law). If the applicable law is not chosen in the contract, the applicable law shall be determined according to the rules stating the applicable law in the absence of the choice of law (i. e. the law of the state that has the closest relationship with the obligation is applied). In case of joint enterprise, the critical role in determining the internal and external company's relationship and related questions is played by the *lex societatis*. Even though this right might be discussed, the parties may agree on the law applicable to the particular agreement (to apply *dépeçage*).*

Keywords: *international law, joint venture, joint enterprise, foreign investment, applicable law, joint-stock company, joint-venture agreement.*

Laimonas Marcinkevičius, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės teisės katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: tarptautinės jungtinės veiklos teisinio reguliavimo aktualijos.

Laimonas Marcinkevičius, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of International Law, lector. Research interests: the problems of the international joint ventures regulation.